

ПУНКТИ ІВАНА ВИГОВСЬКОГО УКРАЇНСЬКИМ ПОСЛАМ НА ВАРШАВСЬКИЙ СЕЙМ 1659 РОКУ

Пропоновані вимоги, інакше пункти гетьмана Івана Виговського, — це один із небагатьох різновидів дипломатичної документації козацького уряду, що складалася для посольств, які направлялися до Варшави. Подані пункти значно відрізняються від інших відомих таких же актів¹ не лише змістом і будовою, але й тим, що вони повніші щодо державно-національної думки, і це вигідно виділяє творців Великого Князівства Руського.

Новознайдені пункти треба вважати за першу редакцію, хоча, може, й неповну, що їх гетьман Іван Виговський насправді передав був через своїх послів 1659 р. до Варшави. Ми називаємо їх неповною «редакцією», бо в церковному питанні досі відомі пункти, названі екстрактом, подають перелік колишніх православних єпископій, архимандрій, монастирів і церков, що були тоді в руках уніатів, чого не сказано в новознайдених пунктах. Чи ті подробиці пропустив копіїст навмисне, чи, може, вони їх і не мали — про це наразі дуже важко щось певного сказати. А втім, розв'язка цього питання залежить лише від виявлення як не самого оригіналу, то хоч це подібної копії отих цікавих пунктів. Побіч тексту Гадяцької умови, «сього величавого помнятника козаччини», як пише В. Герасимчук², ці віднайдені пункти гетьмана Івана Виговського мають також важливе значення, бо віддзеркалюють не так саму умову по її укладенні в червні 1659 р.³, як переговори до підписання акту з боку українського козацького уряду, а також, що найголовніше, його державно-національні наміри й бажання відродити в Україні «Велике Князівство Руське Київське».

Що ж до авторства цих пунктів, то його цілком можна вважати колективною працею. Поряд з гетьманом Іваном Виговським як ідеологом, мабуть, у ньому брав участь Юрій Немирич, з питань церковних справ — напевне, Йосиф Нелюбович-

¹ Див.: Памятники, изданные Киевскою комиссиею для разбора древних актов (далі — Памятники КК).— К., 1898.— Т. 3.— С. 334—339. Перше видання цього тому появилася ще в 1852 р. Пор. при цьому: Статті згоди поляків з козаками з дня 18.IX.1658 (екстракт) // Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России (далі — Акты ЮЗР).— СПб., 1872.— Т. 7.— С. 252—253 і «Puncta на supplikę Woyska Zaparowskiego з дня 5/15.VII.1658 (концепт) у переказі В. Герасимчука (див.: Виговщина і Гадяцький трактат // Записки НТШ.— Львів, 1909.— Т. 89.— С. 69).

² Виговщина і Гадяцький трактат.— С. 82. Див. також текст Гадяцької умови, надрукований у копії, знайдений В. Герасимчуком у Бібліотеці Чарторийських у Кракові (Кодекс № 402): Там же.— С. 82—90. Пор.: Volumina legum.— Petersburg, 1859.— Т. 4.— S. 297—301. Його текст староукраїнською мовою див.: Акты ЮЗР.— СПб., 1863.— Т. 4.— С. 141—144. Це, напевне, тогочасний переклад з польської мови. Див. ще: K u b a l a L. Wojny duńskie i rokóј Oliwski, 1657—1660.— Lwów, 1922.

³ Див.: Volumina legum.— Т. 4.— С. 301—307 та Акты ЮЗР.— Т. 4.— С. 210—219.

Тукальський, на той час архимандрит, а пізніше київський митрополит, як також «свѣтликъ ближній» Івана Виговського, київський протопіп Михайло Гунашевський⁴, а можливо, що й Данило Грек-Олівєберг, Данило Виговський та інші. Подаючи документ, ми не входимо в ширший аналіз цих пунктів, який можливий лише у зв'язку з дослідженням цілої Гадляцької умови.

Розглядуваний документ виявлено в єпископському архіві у Фравенбурзі (офіційно він тоді звався «Domkapitels Archiv Frauenburg, Ostpreussen»), в якому ми були наприкінці серпня й початку вересня 1936 р. Тут зберігається він у збірці актів під шифром «Capit. Archiv» або в скороченні С. А. Ab 8: 1606—1697, с. 677—693 й озаголовлений так, як це подано нижче: «Summariusz Punktów...» і т. д. Копія без дати, року та підпису. Сама ж збірка актів складається з кількох ще інших трактатів, інструкцій, листів та повідомлень, які подибуються у ній або латинською, або польською мовами. Всі вони здебільшого у копіях, розміщені тут в хронологічному порядку. На жаль, ніде не видно, чия б то рука все там збирала. Лише одне можна напевно твердити, що до тієї збірки актів прислужилися ті єпископи з Ермлянду чи Вармії, які час до часу перебували в ролі «резидентів» при боці польського короля. Із них, наприклад, Ян Стефан Виджега (ум. 1686 р.), що титулувався Ермляндським єпископом від 1659 до 1679 р., був довший час перед цим коронним секретарем та референдарем, а від 1655 р. навіть номінальним єпископом луцьким. Тому, мабуть, і причинився він до тієї збірки актів. Як секретар, він мав спроможу списувати сам з оригіналів або з допомогою інших різні документи. Може, так дісталися до збірки і пункти гетьмана Івана Виговського, а також копія відомої інструкції польського короля з початковими словами: «Wielebneti w Bogu Josephowi Szuumlanskiemu Episkopowi Lwowskiemu» та Станіславові Моругинові «do Urodzonego Piotra Doroszenka Woyska J[ego] K[rólewskiej] M[os]ci Zaporowskich Hetmana y do Starszyny a całego Woyska Zaporowskiego wyprawionym z Braclawia die 23 m[iesię]ca Grudnia 1674» (с. 71—74) та «Copia Listu od Pana Miaskowskiego do Krolewicza I[ch] M[os]ci Karola» з датою «Pod Zborowem, 22 Augusti 1649» (с. 827—832).

У такий чи якийсь інший спосіб дісталися в копії до єпископства Ермляндського також десь «Racze, dla ktorych xiadz metropolita unit siedziec w Senacie supplickie». Їх подибуємо вже в іншій збірці актів цього ж архіву під сигнатурою С.А. Ab 10 : 1656—1690, арк. 18а, без дати й року, але, певне, що походять вони з 1672 р. Усіх статей чи пунктів є там сім. На основі їх митрополит мотивує своє право засідати в сенаті Речі Посполитої Польської, мовляв, таке право «Disunito An[n]o 1659 rozwołono». На доказ цього права наводить митрополит заслуги своїх попередників, жертву крові архієпископа Йосафата, як також те, що він «przez całe kozackie przesławania w Wierze świętey katholickiey y wierności ku Rz[eczy] p[ospoli]tey zachował się» (пункт 1). «Dopiero iest czas, żeby Rz[ecz] p[ospoli]ta to oswiadczyła metropolicie unitowi łaskę, kiedy jest fuzia między kozakami, kiedy potęga ich już nie iest straszna, kiedy trzech metropolitow dyzunitow znajduje się, ieden Winnicki za przywileiem krolewskim, drugi Tukalski, co teraz w Czyhirynie wichrzy, także za przywileiem krolewskim, trzeci niedawno od cara moskiewskiego postanowiony, aby był metropolitą Kiiowskim, metropolita zas unit iest za przywileiem krolewskim y sacro oycas[więtego] papieża Rzymskiego» (пункт 7).

У цій другій збірці актів (С.А. Ab 10) є також у копії «Krótka informacia o Władctwie Przemyskim» (арх. 2), яка починається: «Anno 1595 metropolita Michael Ragoza cum omnibus episcopis oddat posluszenstwo Clementi VIII, do czego się podpisal y Mychal Korystenski, episkop Przemyski, lubo po tym rela[ci]a». При інформації по-

⁴ Памятники КК.— Т. 3.— С. 431.

дано навіть реєстр під заголовком: «Dobra władcyctwa przemyskiego, ktore należą uniot, a teraz one trzyma disunitus episcopat» (арк. 3а). Обидва рукописи також походять близько з 1572 р.

Згідно з реєстром ті «Dobra Władcyctwa Przemyskiego» були роді такі:

«Cerkiew Katedralna w mieście z poddanemi, także z pewną częścią miasta, nazwane Władycze».

Na Przedmiesciu poddane, część ta się zowie Psarze.

Na Podzamczu poddane, z pewną częścią Przedmiescia.

Arenda gorzałczana w mieście Władycza.

Wsi — wieś Wilcze, wieś Wielaniec, wieś Witoszynce, wieś Staszowice, wieś Basowiska, wieś Nanczołka, wieś Nazowiec, żupa solna Haliniowska, monaster S [świętego] Spasa z gruntami, monaster Smolnica z gruntami, monaster S [świętego] Onophrego z gruntami. To trzyma x[iądz] Winnicki, władcyka disunit. Wieś Walawa. We wsi Hruszewicach poddany. * We wsi Szehiniach (?) poddanych 4.»

Це все, що пощастило знайти в єпископському Фравенбурзькому архіві поряд із пунктами гетьмана Івана Виговського.

1938—1939 рр.

Домет ОЛЯНЧИН

**SUMMARIUSZ PUNKTOW I UNIZONYCH PROŻB, KTÓRE
JASNIE WIELMOŻNY JEMĆ PAN HETMAN WOYSKA
ZAPOROWSKIEGO ZE WSZYSTKIM WOYSKIEM
ZAPOROWSKIM Y NARODEM RUSKIM, DO JEHMCI
Y WSZYSTKIEY RZEPTEY WNOSI ****

Pierwszy Punkt

Prosi JEMĆ Pan Hetman ze wszystkim Woyskiem, aby według Commissey Hadiackiey Unia de facto zniesiona, Religia Grecka uspokoiona y wszystek Narod Ruski cale pacificowany został, iuxta requisita Executionis Commissey, ktore infra specificabunt.

Drugi Punkt

Prosi JEMĆ Pan Hetman z Woyskiem Zaporowskim, aby według teyże Commissey Woysko Zaporowskie cale uspokoione y ukontentowane zostało. Także aby Declaratia strony przyłączenia Woiewodztwa Ruskiego, Wołyńskiego y Podolskiego do Xięstwa Ruskiego nastąpiła, ponieważ Jchmci Panowie Commissarze do Seymu to wzięli, tudzież y insze petitia samego Woyska Zaporowskiego, ktore nizey specificowane będą, do skutku przywiedzione były.

* Далі текст пошкоджено.— Прим. авт.

** Текст подано згідно з правописом оригіналу, редакторські втручання стосуються лише розділових знаків.

Trzeci Punkt

Prosi JEMĆ P. Hetman z Woyskiem, za Stanem Szlachockim Xięstwa Ruskiego, aby według Commissyey Hadiackiey od największych dignitarstw, asz do najmniejszych Urzędow, wszystkie ludziom Religiey Greckiey perpetuis temporibus rozdawane były. A osobliwie amnistia Commissyey Hadiackiey warowana in suspicientissima forma, opisana nastąpiła, tak Woysku Zaporowskiemu, jako Szlachcie w Koronie y Wielkim Xięstwie Litewskim.

Czwarty Punkt

Poniewasz Szlachta Ruska wielce zubozała, y niemoze chocby rozdawane były iakie Dignitarstwa, iuxta dignitatem swoiey functiey odprawowac, prosi JEMĆ P. Hetman z Woyskiem Zaporowskim, aby dobra JEKMcI y Rzpthey, iako się niezey pomieni ordinowane y potym perpetuis temporibus rozdawane były. Oraz przytym prosi, aby ordinatia Sądow tegosz Xięstwa według Commissyey Hadiackiey nastąpiła iuxta requisita infra specificata.

Piąty Punkt

Prosi JEMĆ Pan Hetman z Woyskiem Zaporowskim, aby dla rządu Woiennego na Ukrainie wszystkie Constitutie de disciplina militari postanowione, reassumowane zostały y potestas JEMci Panu Hetmanowi, przykładem S: pamięci Nieboszczyka Pana Jana Zamoyskiego Hetmana Wielkiego, plenaria dana była, tudziesz omnia necessaria ad bellum obmyslone, iuxta requisita infra specificata, gdysz w Commissyey Hadiackiey na wielu mieyscach to warowano iest.

Szosty Punkt

Prosi JEMĆ Pan Hetman z Woyskiem Zaporowskim, aby wszystkie privata desideria, tak JEMci Pana Hetmana Wielkiego, iako y Polnego Zaporowskiego, tak tesz y trzeciego Brata y JEMci Pana Podkomorzego Kiiowskiego, względem interessow iego, a w ostatku y inszych osob, za ktoremi pisał JEMĆ P. Hetman do JEKMcI y ktorzy w Instructiach są położeni, do sczasliwego effectu przywiedzone zostały, iuxta regestrum infra specificatum, a w ostatku zeby to wszystko, co w Commissyey Hadiackiey iest wyrazono, zostało. Przytym Appendices Commissyey Hadiackiey, tak in rem et personam JEMci Pana Hetmana Woyska Zaporowskiego, iako y JEMci Pana Podkomorzego, aby przyszły do Executiey, uprasza Woysko Zaporowskie.

Requisita Pierwszego Punktu strony uspokojenia Religiey Greckiey y wszystkiego Narodu Ruskiego

I

Aby Unia tak w Koronie, iako w Wielkim Xięstwie Litewskim, per publicam Constitutionem zniesiona była, y ktoby w Koronie iako y w Wielkim Xięstwie Litewskim, lubo w Krolewskich, lubo w Dziedzicznych dobrach miał Uniatow

chowac y Narod Ruski niemi miał opprimowac, takowy kazdy ma podlegac paene infamiae et confiscationis bonorum, a to ad Instantiam Instigatoris Wielkiego Xięstwa Russkiego in quovis Iudicio Comitiali et Tribunalitio repetenda, a post coniuccionem Executio JEMci Panu Hetmanowi Woyska Zaporowskiego nieodwłocznie facienda nalezac ma.

II

Episkopi z Cathedrami y dobrami, takze Archymandry, Humenstwa y Cerkwie wszystkie po Miastach y Wsiach JEKMc i y Szlacheckich zaraz de facto nie Uniatom mają byc in realem possessionem podane, y Panowie Uniaci zeby nie mieli okaziey do trapienia Narodu Russkiego, iako przedtym pomawiali, że przenaswiętsze Sacramenta Nieuniaci wyrzucali z Cerkwie y deptali, aby zaraz po Seymie infra spatium duarum septimanarum, tak Sacramenta Eucharistiae, iako Chrismata poświęcone z Cerkwie powynaszali. Ktoby z Uniatow był temu przeciwnym y nie uczynił tego, tedy nie tylko o to Graeco Catholicos pozywac nie będzi mógł, ale iako hostis patriae et Convulsor Pactorum, paena supernominata, ad Instantiam Instigatora Wielkiego Xięstwa Russkiego, modo Comisso ma bydz karany, takze y ten, ktoby Cathedr y Cerkwi nieustempował.

III

Dobra wszystkie Cerkiewne, ktore swiezo teraz od dobr Cerkiewnych, przez roznych ludzi, a osobliwie przez Ich Mciow Oycow Jesuitow tak w Litwie od JEMci Oyca Tokalskiego, iako y w Koronie od Spitalu S: Troickiego Ostroskiego odebrane, aby de facto przywroczone były. Takze approbacie Decretu JEo Mci Oyca Tokalskiego, Archimandryty Lesczynskiego, w sprawie Ich Mci z Panem Stanisławem Judickim y Panem Hreorym Woyna Jasienieckim aby nastąpiła.

IV

Poniewasz iako Ciało bez duszę, sprawiedliwosc bez executiey iest martwa, tedy lege publica przy Panu Instigatorze W-o X-stwa Russkiego pewni Ichmci PP. Commissarze mają bydz przydany, do odbierania Cathedr Episcopiy, Archimandry y Humenstw, Cerkwi y wszystkich dobr Duchownych, ze wszystkimi procentami. W czym brachium Regale Saeculare w kozdym powiecie ma cortem executionem czynic de facto zub poena suprandata.

V

Jako stan Duchowny Romano Catholicae Religionis obwarowany iest libertatibus Nobilitatis, tak y stan Duchowny Graeco Catholicae Religionis, Statutem Udzielnym, temisz wolnosciami obwarowany iest. Zaczym pilnie domawiac się, zeby Constitutią to publicam warowano było, aby żaden Pan tak Duchowny, iako y Swiecki Dziedzic Religionis Romano Catholicae nie miał zadney władzy sąd-

zic Duchownych Religiey Greckiey, tylko ad loci Ordinarium do Sądu Duchownego pozywac. Takze in Criminalibus causis iako Xięcia Rzymscy, tak y Duchowni Greccy nie mają bydz sądzeni, tylko przed Sądem należnym Duchownym. A kto by był contraveniens, takowy kazdy ad Instantiam Instigatora W-o X-stwa Russkiego, lubo iego Viceinstigatora ad Judium quodvis zapozwany, iak Convulsor Decretorum Comitialium et Tribunalorum ma bydz kazany.

VI

Instigator W-o X. Ruskiego, iako y iego Viceinstigator, ma miec lege publica cautam potestatem pozywania na Seymy, Trybunały licentiosos homines, ktorzy by cokolwiek krzywdy czynili Religiey Graeco Catholickiey lubo osobom, lubo dobrom ich, tak w Koronie, iako y w WK-wie Lithewskim Duchownym y Swieckim ludziom cuiuscumque Status et Conditionis fuerint, pozywac pro paene publica, tanquam Convulsos Pactorum, et pro paena publica, contra Convulsos Decretorum Comitialium et Tribunalionem sanuta, takze o szkody, osobliwie, ktore ukrzywdzone poprzysięgac będzie. Tenze Instigator o wszystkie dobra z dawnych czasów od Cerkwi zabrane y alienowane, eandem potestatem będzie miał pozywania, nullis obstantibus praescriptionibus.

VII

Infamie na Oycu Episcopie Przemyskim y Szlachcie tegosz powiatu otrzymane aby były de facto zniesione y salva rationem dochodzenia szkod na Uniatach zostawiona.

VIII

Mieysca swe w Senacie aby zasiedli tak JEMĆ Oyciec Metropolitan, iako Ichmci Oycowie Władykowie, w Commissiey Hadiackiey mianowani, oraz y Władyka Włodzymierski przysły, a co pilnie upraszamy. Takze Officiales W-o X Ruskiego y Creatio Nowych Urzędow aby skutek swoy wzięą przez Cancellarią W-o X Ruskiego.

IX

Przywileie wszystkie na dobra duchowne Seminarja, Szpitale tak w Koronie, iako y w Wielkim Xięstwie Lithewskim z Cancellariey W-o X Ruskiego aby wydawane były wszystkim ludziom Religiey Graeckiey, poniewasz wzięli to Ichmci PP. Commissarze JEKMci y Rzpety do decisiey JEKMci y zniesienia się z stanami Rzpety. Czego iesliby Ichmci PP. Litewcy nie pozwolili, salvis pactis z Koroną IEch Mciow Panow obywatelow W-o X Litewsk. ani dobr, ktore trzyma Woysko Zaporowskie ustempowac nie moze, ani pact z Ichmcami trzymac nie będzie. Akademie w Commissiey Hadiackiey Narodowi Ruskiemu pozwolone, zeby constitutiae publica utwierdzone zostały.

X

Oycowie Jesuici w Woiewodztwie Kiiowskim, Braślawskim y Czerniechowskim, dla impedimentow szkół naszych Ruskich, prosi JEMć P. Hetman z Woyskiem aby nie mieszkali.

XI

Duchowni ritus Romani tak w dobrach swoich, iako y w Diaecesiach nie mają miec zadney władzy nad Duchownemi ritus Graeci.

XII

Gdy to wszystko stanie, tedy JEMć Pan Hetman z Woyskiem submittuie się posła swego Wielkiego ad Summum Pontificem Romanum y do Cesarza JEMci Chrzescianskiego wyprawic, tractuiąc o generalney zgodzie, o czasie y mieyscu generalnego Synodum: do czego się mają Ichmci PP. Duchowni Romano Catholici przyłączyć.

Requisita drugiego Punktu strony Woyska Zaporowskiego

I

Constitutio Novella A-o 1638 przeciwko Woysku Zaporowskiemu postanowiona, takze script ad Archivum Regni eo nomine podany, ma bydz cassowany: a Constitutia insza postanowiona na utwierdzenie Praw wszystkich dawnych Zaporowskich y Przywilei in solenni forma ma bydz wydany.

II

Pan Obozny Woyska Zaporowskiego, Sędziowie, Assawułowie y Setnicy aby sowitz contentacia, iaka od Cara * Moskowskiego była pozwolona, ukontentowani zostali. Takze Czern osobliwie, ktora w Regestrze zostanie, zeby wszelakiemi wolnosciami nadana była.

III

Panu Oboznemu W-o X-stwa Ruskiego oraz y Woyska Zaporowskiego teraz quarta z Starostwa Zytomierskiego z Gizanią nalezec ma, albo zkąd inąd: a post decessum moderni possessoris tak Starostwo Zytomierskie, iako Administratia wszystkich saletr po wszystkiey Ukrainie, in bonis Regalibus nalezec ma temusz Panu Oboznemu, aby Rzpta y Woysko abundatiam prochow y kul zawsze miało, nieważąc inszego kosztu na to.

* У тексті двічі «Сага».

IV

Kozaka zadnego zaden Pan, ani Dzierzawca niema sądzic, tylko Ataman, Setnik y Pułkownik własny.

V

Prosi pilnie Woysko na ukontentowanie swoje, poniewasz Ichmci PP. Commissarze na Commissiey Hadiackiey wzięli do Seymu teraznieyszego strony Woiewodztwa Wołyńskiego, Ruskiego y Podolskiego, aby finalis declaratio nastąpiła, ze to w Wielkim Xięstwie Ruskim ma zostawac.

Requisita Trzeciego Punktu

I

Prosi JEMĆ P. Hetman z Woyskiem Zaporowskim za Stanem Szlacheckim obywatelow Ukrainskich, aby według Commissiey Hadiackiey, począwszy od naywiększych Dignitarstw asz do naymnieyszych Urzędow Ziemskich y Grodzkich post decessum modernorum possessorum, ludziom Religiey Greckiey indigenis natis et possessionatis Dignitarstwa y Urzędy wszelakie rozdawane były, a ktoby przeciwko temu smiał upraszac, takowy paena infamiae et confiscatione bonorum ma bydz kazany. W Woiewodztwie zas Ruskim, Wołyńskim, Podolskim alternatą, raz Religiey Rzymskiej, a drugi raz Graeckiey Dignitarzami y Urzędnikami Ziemskimi y Grodzkimi mają zostawac.

II

Laski Poselskiej alternata nalezec będzie W-o X Ruskiego tak na Seymach, iako y na Commissiach y Poselstwach par habitur ratio, iako y W-o X Lit.

III

Amnistia w Commissiey Hadiackiey wyrazona tak Stanowi Szlacheckiemu, iako y Woysku Zaporowskiemu, proszą, aby z executią obostroną nastąpiła tak w Koronie, iako y Wielkim X Lit.

IV

Mieysce Posłom Woiewodztwa Kiowskiego w Izbie Poselskiej zaraz wedle Posłów Woiewodztwa Sandomierskiego zdawna należące naznaczone byc ma.

V

Condemnaty wszelkie, lucra, banitiae, infamiae y processa na iakimkolwiek stopniu zawisłe; in quocunq. subsellio, na tych ktorzy u Szweda, lubo przy Woysku Zaporowskim zostawali, asz dotąd otrzymane cassantur.

VI

Wolney Rzpety niemasz cięższy niewoli, iako gdy droga komu gwałtem zamykaia, do domowienia się swobod y wolności swych. Zaczyn gdyby kto chciał (czego nierozumiemy) Wolny Nasz Narod tym opprimowac; ze czego w Commissey Hadiadzkiej niemasz, tego * upraszac nie możemy, aby Nas tym nieoppriowano, gdysz Narod Wolny do Wolnego dobrowolnie przystępnie y łączy się, y czego potrzeba, o to uprasza.

VII

Xiązeta w Wielkim X. Ruskim będący zadney wyższej praerogatywy albo praemententey nad Stan Szlachecki arrogare albo usurpare sobie nie mają y niebuda mogli.

Requisita Czwartego Punktu

I

Poniewasz Narod Szlachecki Religiey Greckiey wielce iest zubozały, z tych Dignitarstw y Urzędow bez dostatkow, nie tylko zadney pociechy, ale raczey zal y ludibrium musiałby wielkie ponosic; dla tegosz uprasza JEMć P. Hetman ze wszystkim Woyskiem Zaporowskim, aby Woiewodztwo Kiiowskie spólnie z Buławą W-o X Ruskiego y Woyska Zaporowskiego chodziło: przyłączywszy pewne Starostwa in perpetuum do tegosz Woiewodztwa y Buławy, to iest Ostroskie, Pereiasławskie, Bogusławskie, Biało Cerkiewskie, Cerkaskie y Kaniowskie z Wyzrodem y Arendą Kiiowską; do Kasztellaney zas Kiowskiej, post decessum moderni possessoris, Starostwo Nownickie [?] y Dymirskie [?] dobra z Demidowem; Do Woiewodztwa zas Czerniechowskiego dobra Czerniechowskie, Starostwo Nizyńskie; Do Kasztellaney Czerniechowskiej Starostwo Nowogrodskie; do Woiewodztwa Braclawskiego Braclawskie, Winnickie, Chmielnickie; do Kasztellaney Braclawskiej Lityńskie, Lanowskie; do Buławy Polniey WXP Korzunskie, Czeheryńskie, Krzemieniecki, salvis modernis possessoribus. A nim do tego przydzie, prosie JEKMc y Rzpety de sufficienti provisione Osobom tym ex gratia JEKMc.

II

Tribunał W-o X Ruskiego pro tunc w Zytomierzu sądzic się zacznie, początek y porządek na Convocacyeu Braclawskiej wyrazany bydz ma. Strony Ordynacyi Sądow Zadwornych W-o X Ruskiego zosobna na Seymie postanowienie bydz ma.

III

Jakikolwiek namowią sposob strony sądenia Tribunału, prosie JEMc Pan Hetman, aby constitutione publica był approbowany.

* У тексті двічі «tego».

Requisita Piątego Punktu

I

Jezeli gdzie, temu na Ukrainie sieła należy in Disciplina militari, dla tegosz prosi JEMc Pan Hetman z Woyskiem, aby wszystkie Constitutie reassumowane były de disciplina militari y zeby JEM Panu Hetmanowi, przykładem S. pamięci Niebosczyka Pana Jana Zamoyskiego, dana była plenaria potestas nad wszystkim Rycerstwom, Szlachta, w Ukrainie będącym, iurisdictionem belli miał, y kogo wytrąbic kaze z Woyska, aby nie odwoiczna executia, z dobr y z samey osoby wszędzie czyniona była. Zwieze przykłady do tego kazdego pobudzic muszą.

II

Zeby do tumultow y zatrudnienia nie przychodziło na Ukrainie, strzez Boze smierci na JEMci Pana Hetmana, dla tegosz JEMc Pan Hetman uprasza, aby bez zadney Electiey Brat JEMci rodzony, JEMc Pan Daniel Wyhowski, strzez Boze prętkiey smierci na niego, de facto na Wielkie Hetmanstwo y na Woiewodstwo Kiiowskie, a trzeci Brat JEMc Pan Constanti Wyhowski na Hetmanstwo Polne nastempował; a co pilnie uprasza JEMc Pan Hetman, aby do seditiey tumultow na Ukrainie nie przychodziło.

III

Quarta Starostw Ukrainnych ma obrocona bydz na Zolnierza do Skarbu W-o X Ruskiego, y Lustratorowie do Rewiziey tey, Quarty maia byc obrani.

IV

Nim do sporiądzienia Skarbu W-o X R przydzie, upraszamy JEKMc, pana Naszego Młgo y Rzptey, aby Nam tyle y takiego Woyska dała, ile y iakiego potrzebuiemy, z obmysleniem zapłaty od Rzptey, namniey na lat trzy: A my vice versa JEKMc i y Rzptey Woyska Zaporowskiego in duplo tego, co u Nas będzie, dawac obiecuiemy.

V

Prawo dawne o residowaniu Starostw na Ukrainnych Starostwach aby było reassumowane y zaostrzone sub amissione capneatus ad Instantiam Instigatoris W-o X R, naznaczywszy forum na Tribunale W-o X-stwa Ruskiego.

VI

W dziedzicznych dobrach swoich y lennach, ktore są in circulo W-o X Ruskiego, Xiążęta y Panowie aby sami residowali, interest caley Rzeczyptej, a iesliby w nich sami residowac nie mogli, administratią swych dobr Szlachcie W-o X-stwa R-o osiadłey, Religiey Greckiey zlecic maia, o czym Prawo napisane bydz ma.

VII

Woynę wnątrzną wyprowadzić za granicę y continuatio iey providenda.

VIII

Jest dawne prawo, aby biały głowy zadnych Starostw Ukrainnych nie trzymali, ze ludzi zawsze Rycerskich na Ukrainie, a osobliwie teraz, iako naywięcey potrzeba. Tedy pilnie a pilnie uprasza JEM P. Hetman, zeby to prawo reassumowano y nie tylko na dobra Krolewskie, ale y na lenne, we wszystkiey Ukrainie y w Siewierzu wszystkie prawa pokassowane, a bene meritis, pure Zolnierzom, ktorzy krew swoię wylewaią w Woysku, pooddawano, ktorych JEMc P. Hetman Zaporowski zaleci.

IX

Convocatia w Braclawiu W-o XR-o iako iest potrzeba Rzeptej, proponent Ichmci Panowie Posłowie, ktory czas determinowac, in decursu niedziel dwunastu, et Praesidem naznaczyc unum ex duobus, na ktorey Convocatiey te rzeczy traktowac się będą.

X

Nadewszystko, to co się pod Hadiaczem postanowiło y na tym Seymi postanowi, upraszac iako naypokorniey powinni Ichmci PP. Posłowie Krola JEMci, Pana NMłgo, aby to sanctum negotium, solenni JEKMci juramento stwierdzone było y Ichmcow Panow Senatorow y Osob w Commissiey mianowanych.

XI

Na provisiją Stołu JEKMci W-o X-stwo R-e Milhorod z Pultawą y wszystkimi miastami do Milhoroda przed woyną należącemi, a Krolewey JEyMci Miane z Włoscia, Starostwo Nosowskie y Kobyszcz ofiaruie.

Requisita Shostego Punktu strony prywatnych desiderij

I

W assecuratiey od JEKMci P. NMłgo od Ichmcow PP. Commissarow Hadiackich daney privata sua desideria wnosi JEMc Pan Hetman z Woyskiem Zaporowskim, a naprzod zeby zadne dobra y beneficia Swieckie y Dochowne bez zalecenia listownego JEMci Pana Hetmana Zaporoskiego nikomu nie były dawane, y teraznieysze, iezeli kto uprosił ad male narrata u JEKMci, aby per publicam constitutionem wszystkie a wszystkie były zniesione, a co barzo pilnie a pilnie uprasza JEMc Pan Hetman. Osobliwie uprasza JEMc Pan Hetman, iako ten,

ktory ustawicznymi trudnosciami wojennymi na Ukrainie obrutus prawie zostaje, zeby w zadnych sprawach tak criminalnych, iako et in civilib nie był necessitowany ad personalem comparationem, ale zeby przez Urzędnikow swoich tak w Sądach Grodzkich, Tribunale, iako y na Seymie przez sług lubo urzędnikow swoich sprawował się y odpowiadał.

II

Zeby tym prędzey obywatele Ukrainscy do pocsessiey dobr JEKMcI na Ukrainie będących przychodzili, uprasza JEMć Pan Hetman z Woyskiem, aby prima vacantia Romano Catholicis w Koronie conferowane były.

III

Uwazaiąc JEMć Pan Hetman, ze straszna zguba Oyczyznie nizkąd inąd nie nastąpiła, tylko z owego słowka nie pozwalam, zaczym poniewasz w iedno ciało Rzpthey incorporuiem się obviando wczesnie, tak wielkiemu niebezpieczeństwu, tedy bez naruszenia wolności o takową melioratią prosi, aby maior pars concludowała sposobem tribunalskim. Jezeliby zas kto chciał dobra iey brac y tym trudnic, tedy y ta maior pars ma concludowac, wyiąwszy, kiedy cały Narod będzie contradikował.

IV

Strony Lubomla y Baru pokornie uprasza JEMć Pan Hetman JEKMcI y Rzpthey, zeby te dobra servatis requisitis omnibus Juris Polonici dane przykładem S. pamieci Nieboszczyka Pana Jana Zamoyskiego constitutią approbowany był.

V

Zosobna JEMć Pan Hetman pokorną prosbę swoię wnosi za JEMcią P. Rodzicem swoim Starym, za JEM Panem Danielem y za JMPanem Constantem Wyhowskim Bracią swoią rodzoną, zeby z Szczodrobliwey y Panskiey swoey łaski JEKMcI według stanu y zasług z dobr Rzpthey, ktore według Pakt Hadiackich na obywatelow Ukrainnych, post decessum modernorum possorum przypadac mają, miłosciwie opatrzyc raczył, provisione competenti. Przytym y JEM Pana Podkomorzego Kiiowskiego według Pakt Hadiackich y wniesionych intercessyi JEM Pana Hetmana acquietowac miłosciwie raczył. Takze y za Panem Jerzym Chmielnickim prosbę swoię wnosi.

VI

Zosobna JEMć Pan Hetman instantią swoię wnosi za wszystkimi krewnemi swemi, a osobliwie za JEMcie Oycem Gunaszewskim, takze za wszystkimi, za ktoremi listy pisał do JEKMcI, aby in privatis desideriiis suis miłosciwie od

JEKMci ukontentowani zostali, specialiter JEMć Pan Prokop Wereszczaka, Kormornik Graniczny Czerniechowski, iako dawny przysięgły sługa JEKMci.

VII

Hetman Wielki W-o X R-o aby podawał Polnego, a post decessum Wielkiego, a Polny następował successiae, a oraz na Starostwa wyzey mianowane, mogłoby się in bonum Reipub. y Woiewodztwo Zaporoskie formowac.

VIII

Wszystkie zasługi JEM Pana Hreorego Hulanickiego, nakaznego Hetmana Siewierskiego, wysokie y condigna JEKMci PNMłgo merentur praemia, za którym prosi JEM Pan Hetman, aby według zasługi swey ze wszystkimi Setnikami y Czernią swą był ukontentowany.

IX

Godne są tego merita Jasnie Oswieconego X-cia JEMci Bogusława Radziwiła, Koniuszego W-o X-stwa Litt., ktorey samemu Krolowie JEMci y Rzpthey wyswiadczał y z prodkow swych znacznie Panu y Oyczyźnie zasłużył, aby z kozdey miary od JEKMci y Rzpthey był ukontentowany in omnibus desideris suis, cokolwiek należy ad dignitatem jura et facultates Xcia JEMci.

X

Za JEM Panem Gabrielem Hulewiczem, Chorążym Czerniechowskim, ut integrum restituatur iako y za Panem Alexandrem Czaplicem Kisielnickim y za wszystkimi, ktorzy kolwiek hac fatali Reip. calamitate przewinieli Panu y Oyczyźnie wykroczyli, aby się dementią JEKMci Oycowską y miłością Rzpthey Macierynską cieszyli, prosimi.

Переклад

**ПЕРЕЛІК ПУНКТИВ І ПОКІРНИХ
ПРОХАНЬ, ЯКІ ПОДАЄ ЙОГО МИЛІСТЬ
ЯСНОВЕЛЬМОЖНИЙ ГЕТЬМАН ВІЙСЬКА
ЗАПОРОЗЬКОГО РАЗОМ З УСІМ
ВІЙСЬКОМ ЗАПОРОЗЬКИМ І НАРОДОМ
РУСЬКИМ ЙОГО КОРОЛІВСЬКІЙ
МИЛОСТІ І ВСІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ**

Пункт перший

Просить його милість пан гетьман з усім Військом, щоб відповідно до Гадяцької Комісії унія була скасована де-факто, грецька релігія заспокоєна і весь народ руський повністю втихомирений згідно з проведеним розслідуванням комісії, [результати] якого будуть перелічені нижче.

Пункт другий

Просить його милість пан гетьман з Військом Запорозьким, щоб згідно з тою комісією повністю Військо Запорозьке заспокоїти і задовольнити. Також аби було видано Декларацію щодо приєднання воеводств Руського, Волинського і Подільського до Руського Князівства, тому що їх милості панове комісари подали це [на розгляд] сейму, а також аби були виконані інші прохання самого Війська Запорозького, які будуть перелічені нижче.

Пункт третій

Просить його милість пан гетьман з Військом про шляхетський стан Руського Князівства, щоб, згідно з Гадяцькою Комісією, весь час надавали людям грецької віри всі [становища] від найвищого сану аж до найменших посад. Особливо ж, щоб амністія, гарантована Гадяцькою Комісією, записана в дуже двозначній формі, була здійснена як для Війська Запорозького, так і для шляхти в Короні та Великому Литовському Князівстві.

Пункт четвертий

У зв'язку з тим, що руська шляхта вельми зубожіла і, хоча б роздавалися якісь посади, не може з гідністю виконувати свої обов'язки, тому просить його милість пан гетьман з Військом Запорозьким, щоб маєтності його королівської милості і Речі Посполитої, як нижче було сказано, були впорядковані й потім розподілялися на вічні часи. При тому ще просить, щоб установлення судів того ж Князівства відбулося, згідно з Гадяцькою Комісією, відповідно до нижче перелічених вимог.

Пункт п'ятий

Просить його милість пан гетьман з Військом Запорозьким, щоб всі ухвалені [раніше] постанови для військової влади на Україні про військову дисципліну було зібрано разом й щоб було надано повну владу його милості пану гетьманові за прикладом святої пам'яті покійного пана Яна Замойського, великого гетьмана, а також обмірковано було все необхідне для війни, згідно з вимогами, які нижче будуть перелічені, тому що в Гадяцькій Комісії це гарантовано в багатьох місцях.

Пункт шостий

Просить його милість пан гетьман з Військом Запорозьким, щоб усі приватні претензії так його милості пана великого гетьмана, як і пільного запорозького, як теж і третього брата і його милості пана київського підкоморія щодо його інтересів, а також інших осіб, про яких писав його милість пан гетьман до його королівської милості і про яких записано в інструкціях, було доведено до щасливого здійснення згідно з нижчеподаним реєстром, та, врешті, щоб усе те, про що говориться в Гадяцькій Комісії, збереглося. Військо Запорозьке просить одночасно, щоб доповнення Гадяцької Комісії як щодо справи і особи його милості пана гетьмана Війська Запорозького, так і його милості пана підкоморія були виконані.

Вимоги до першого пункту щодо задоволення потреб грецької релігії і цілого руського народу

I

Щоб унія так у Короні, як і в Великому Литовському Князівстві була знесена привселюдно постановою, і коли б хтось у Короні або в королівстві чи в спадкових добрах переховував уніатів і за їх допомогою гнобив руський народ, такий повинен підлягати карі анафєми і конфіскації маєтків, і це повинно здійснюватися на вимогу інстигатора Великого Руського Князівства у будь-якому надворному Суді і Трибуналі, а після вирішення [справи] виконання вироку має належати до його милості пана гетьмана Війська Запорозького.

II

Єпископи з кафедрами і маєтностями, а також архимандрії, ігуменства і всі церкви по містах і селах його королівської милості і шляхетських повинні бути передані негайно де-факто у справжнє володіння неуніатам і щоб панове уніати не мали можливості цькувати руський народ наклепами, як це робили раніше, що неуніати викидали з церкви найсвятіші дари і топтали [їх]; щоб відразу ж після сейму протягом двох тижнів і дари евхаристії, і освячений хризмат повиносили з церкви. Якщо б хтось із уніатів протиставився цьому і не вчинив так, тоді не тільки не матиме права позивати за це до су-

ду греко-католиків, але як ворог батьківщини і порушник договорів має бути покараний названою вище карою на вимогу інстигатора Великого Руського Князівства через повноважний суд; [це стосується] також тих, що не повертають кафедр і церков.

III

Щоб де-факто повернули усі церковні маєтності, які недавно були відторгнені від церковних маєтностей різними людьми, зокрема їх милостями отцями єзуїтами, так у Литві — від їх милості отця Токальського, як і в Короні — від Свято-Троїцького Острозького шпиталю. Щоб відбулося також затвердження декрету його милості отця Токальського, архимандрита лещинського, у справі їх милостей з паном Станіславом Юдицьким і паном Григорієм Войною-Ясенецьким.

IV

Тому що, як тіло без душі, так і справедливість без виконання [вироку] — мертва, тому мають бути призначені до пана інстигатора Великого Руського Князівства певні їх милості панове комісари для відбирання кафедр єпископій, архимандрій та ігуменств, церков і всіх маєтностей духовних з усіма [від них] відсотками. При цьому цивільна королівська влада має створити де-факто виконавчий орган під вищеназваною карою.

V

Як стан духовний римо-католицької віри є забезпечений шляхетськими вольностями, так і стан духовний греко-католицької віри на підставі удільного статуту [має бути] забезпечений такими ж вольностями. Тому пильно треба домовлятися, щоб це було публічно закріплене Постановою, щоб жоден пан, так духовний, як і світський дідич римо-католицької віри, не мав жодної влади судити духовних грецької віри, [щоб він міг] тільки у звичайному місці позивати до духовного суду. Також і в карних справах — як римських ксьондзів, так і грецьких духовних не можна судити, тільки судом, відповідним для духовних. А хто б цьому противився, кожного такого мають позивати у будь-якому суді на вимогу інстигатора або віце-інстигатора Великого Руського Князівства як порушника надворних і трибунальських декретів.

VI

Інстигатор Великого Руського Князівства, як і його віце-інстигатор, повинні мати забезпечену публічним законом силу позивати до сейму, трибуналів зухвалих людей, які чинили б якусь кривду греко-католицькій релігії або особам, або їхнім маєтностям як у Короні, так і в Великому Литовському Князівстві духовним і світським людям, якого б статусу і стану вони

не були, позивати для публічного покарання, як порушників договорів, і для публічного покарання, встановленого на порушників надворних і трибунальських декретів, а також за шкоди, особливо коли будуть фальшиво присягати. Цей же інстигатор матиме таку ж силу позивати без будь-яких обмежень за всі маєтності, давно забрані і відторгнені від церкви.

VII

Щоб анафему, яку наклали на отця єпископа перемишльського і шляхту цього ж повіту, де-факто скасували і гарантували можливість добиватися відшкодування від уніатів.

VIII

Щоб зайняли свої місця в сенаті і його милість отець митрополит, і їх милості отці владики, згадані в Гадяцькій Комісії, а також майбутній владика володимирський — про це наполегливо просимо. Щоб також урядовці Великого Руського Князівства призначалися і утворення урядів проводилося через канцелярію Великого Руського Князівства.

IX

Щоб усі привілеї на духовні маєтності, семінарії, шпиталі як у Короні, так і в Великому Литовському Князівстві надавалися з канцелярії Великого Руського Князівства всім людям грецької віри, тому що [цю вимогу] взяли їх милості панове комісари їх королівської милості і Речі Посполитої для вирішення їх королівською милістю та для того, щоб порозумітися зі станами Речі Посполитої. Якщо б їх милості панове литовські на це не дозволили, то, не порушуючи договорів з Короною їх милостей панів громадян Великого Литовського Князівства, не зможе віддавати ні маєтності, які має в своїх руках Військо Запорозьке, ані не буде дотримувати договорів з їх милостями. Академії, дозволені Гадяцькою Комісією руському народові, повинні бути затверджені публічною постановою.

X

Просить його милість пан гетьман з Військом, щоб отці єзуїти, що перешкоджають нашим руським школам, не мешкали у воеводствах Київському, Брацлавському і Чернігівському.

XI

Духовні римської віри ні у своїх маєтностях, ні в дієцезіях не можуть мати жодної влади над духовними грецької віри.

XII

Коли все це здійсниться, тоді його милість пан гетьман з Військом погодиться відправити свого великого посла до найвищого римського первосвященика і до його милості християнського імператора вести переговори про загальну згоду, про час і місце генерального синоду, до чого повинні приєднатися їх милості панове духовні римо-католики.

Вимоги до другого пункту щодо Війська Запорозького

I

Нове рішення постанов 1638 року, ухвалене проти Війська Запорозького, а також записка, подана в зв'язку з цим до королівського архіву, повинні бути скасовані, а треба видати іншу ухвалену постанову про затвердження усіх давніх прав запорозьких і привілеї в урочистій формі мають бути дані.

II

Щоб пана обозного Війська Запорозького, суддів, осавулів і сотників задовольнили щедро так само, як встановив цар московський. Щоб і чернь, особливо та, що залишилася в реєстрі, одержала різні вольності.

III

Панові обозному Великому Руському Князівству і Війська Запорозького має належати тепер кварта зі староства Житомирського з гізанією або з іншого місця, а після смерті теперішнього посідача як Житомирське староство, так і адміністрація всіх селітроварень у всій Україні, в королівських маєтках має належати тому ж панові обозному, щоб Річ Посполита і Військо мали завжди надмір порошу і куль, не витрачаючи на це інших коштів.

IV

Жодного козака не може судити жоден пан ані орендар, тільки власний отаман, сотник і полковник.

V

Наполегливо просить Військо задовольнити його у зв'язку з тим, що їх милості панове комісари на Гадяцькій Комісії взяли, [щоб подати] до теперішнього сейму [справу] воеводств Волинського, Руського і Подільського, щоб прийняти остаточну декларацію, що ці [землі] повинні залишатися у Великому Руському Князівстві.

Вимоги до третього пункту

I

Просить його милість пан гетьман з Військом Запорозьким про стан шляхетський українських громадян, щоб, згідно з Гадяцькою Комісією, уряди, починаючи від найвищого рангу аж до найменших земських і гродських, після того, як помруть теперішні їх посідачі, надавали посади і будь-які уряди людям грецької віри, що шляхетно народжені й мають маєтності, а коли б хтось посмів проти того виступити, той має бути покараний карою анафема і конфіскацією маєтностей. У воєводстві Руському, Волинському і Подільському урядовцями і службовцями земськими і гродськими повинні бути по черзі раз римо-католицької, а інший раз — грецької віри.

II

Право черговості на уряд посла належатиме Великому Руському Князівству як у сеймах, так і в комісіях і в посольствах за таким принципом, як Великому Литовському Князівству.

III

Просять, щоб амністія, запевнена Гадяцькою Комісією як шляхетському станові, так і Війську Запорозькому, здійснювалася обома сторонами як у Короні, так і в Великому Литовському Князівстві.

IV

У палаті послів [сеймі] повинні бути призначені місця для послів Київського воєводства, які здавна їм належаться, зразу ж біля послів Сандомирського воєводства.

V

Будь-які вироки, штрафи, вигнання, анафема й [судові] процеси, що ведуться на будь-якому рівні та в будь-якому місці, що досі зберігалися відносно тих, що були зі шведами або з Військом Запорозьким, скасовуються.

VI

У вільній Речі Посполитій немає важчої неволі, як та, коли комусь силоміць закривають шлях до здобуття своїх свобод і вольностей. Тому, коли хтось хотів би (чого не розуміємо) гнобити наш вільний народ тим, що чого немає в Гадяцькій Комісії, того не можемо просити, щоб нас тим не гнобили, бо вільний народ до вільного добровільно приходиться і єднається і, чого треба, про це просить.

VII

Князі, що живуть у Великому Руському Князівстві, не мають і не зможуть мати [права] вимагати або захоплювати жодної вищої прерогативи або першенства понад шляхетський стан.

Вимоги до четвертого пункту

I

Через те, що народ шляхетський грецької віри вельми зубожів, а від тих посад і урядів, що не дають прибутків, не тільки жодної втіхи не матиме, але швидше буде змушений терпіти жалі й наругу; тому просить його милість пан гетьман з усім Військом Запорозьким, щоб воеводство Київське належало до Булави Великого Руського Князівства, приєднавши деякі староства навіки до цього ж воеводства і Булави, а саме: Острозьке, Переяславське, Богуславське, Білоцерківське, Черкаське і Канівське з Вишгородом і Київською орендою; а до каштелянії Київської після смерті теперішнього посідача — староство Новницьке [?] і Димерські [?] маєтності з Демидовим; а до воеводства Чернігівського — маєтності Чернігівські, староство Ніжинське; до каштелянії Чернігівської — староство Новоградське, до воеводства Брацлавського — Брацлавське, Вінницьке, Хмельницьке; до каштелянії Брацлавської — Літинське, Ланівське; до пільної Булави Великого Руського Князівства — Корсунське, Чигиринське, Крем'янецьке, не рухаючи теперішніх посідачів. А заки це станеться, просять його королівську милість і Річ Посполиту забезпечити цим особам утримання з ласки його королівської милості.

II

Трибунал Великого Руського Князівства тепер почне судити в Житомирі, початок і черга повинні бути встановлені на Брацлавській зустрічі. Щодо статусу надворних судів Великого Руського Князівства має бути окрема постанова на сеймі.

III

Який би не ухвалено спосіб проведення трибунальських судів, його милість пан гетьман просить затвердити його публічною постановою.

Вимоги до п'ятого пункту

I

Як би це не було, але то саме в Україні сила полягає у військовій дисципліні, тому його милість пан гетьман з Військом просить, щоб усі постанови про військову дисципліну було зібрано разом і щоб його милості пану геть-

манові, за прикладом святої пам'яті покійного пана Яна Замойського, була надана повна влада над усім лицарством, шляхтою, що є на Україні, щоб він мав право війни, а коли б наказав когось виключити з війська, щоб негайно і всюди було це виконано відносно маєтностей і самої особи. Свіжі приклади повинні кожного до цього спонукати.

II

Щоб не доходило на Україні до заворушень і ускладнень на випадок, Боже борони, смерті його милості пана гетьмана, тому його милість пан гетьман просить, щоб без жодних виборів рідний брат його милості — його милість Данило Виговський, Боже борони його від швидкої смерті, де-факто успадкував Велике Гетьманство і Київське воеводство, а третій брат його милість пан Костянтин Виговський успадкував би пільне гетьманство, про що наполегливо просить його милість пан гетьман, щоб на Україні не доходило до вибуху заворушень.

III

Кварту з українних староств треба призначити на жовнірів до скарбниці Великого Руського Князівства і повинні бути обрані люстратори для ревізії цієї кварти.

IV

Заки прийде до утворення скарбниці Великого Руського Князівства, просимо його королівську милість, пана нашого милостивого і Річ Посполиту, щоб нам дали стільки і такого війська, скільки і якого потребуємо, обміркувавши плату від Речі Посполитої щонайменше на три роки. А ми, зі свого боку, його королівській милості і Речі Посполитій обіцяємо давати Війська Запорозького подвійну кількість від тої, яка в нас буде.

V

Давне право про перебування [старостів] у староставах українських треба зібрати разом і загострити під карою усунення зі староства на вимогу інстигатора Великого Руського Князівства, призначивши розгляд справ у трибуналі Великого Руського Князівства.

VI

Щоб у своїх спадкових маєтностях і ленах, розташованих в межах Великого Руського Князівства, князі і панове перебували особисто — залежить на цьому цілій Речі Посполитій, а коли б самі не могли перебувати в них, повинні доручати управління своїх маєтностей осілій шляхті

Великого Руського Князівства грецької віри, про що повинен бути написаний закон.

VII

Внутрішню війну вивести за кордони і продовжувати обережно.

VIII

Існує давній закон, щоб жінки не мали жодних українних староств, бо в Україні завжди, а тепер особливо, потрібно якнайбільше лицарських людей. Тому дуже-дуже просить його милість пан гетьман, щоб ці права зібрали разом і щоб не лише для королівських маєтностей, але й для ленних, в цілій Україні і в Сівері, всі права [на ці маєтності] скасували, а віддали добре заслуженим справним жовнірам, які кров свою проливають у війську, за рекомендацією його милості пана гетьмана запорозького.

IX

Зустріч у Брацлаві Великого Руського Князівства, в якій має потребу Річ Посполита, пропонують їх милості панове послы, визначивши термін [зустрічі] в межах дванадцятьох тижнів, а керівником призначити одного з двох; на цій зустрічі будуть вести переговори про ці справи.

X

Перш за все про те, що під Гадячем вирішено, і про те, що на цьому сеймі ухвалять, якнайпокірніше проситимуть їх милості панове послы його милість короля, пана нашого милостивого, щоб ці святі переговори було затверджено урочистою присягою його королівської милості та їх милостей панів сенаторів і осіб, згаданих у Комісії.

XI

На забезпечення стола його королівської милості Велике Руське Князівство дарує Миргород з Полтавою і з усіма містами, які перед війною належали до Миргорода, а її милості королеві — Мину з волостю, Носівське старство і Кобищу.

Вимоги до шостого пункту відносно приватних претензій

I

Згідно з гарантією його королівської милості пана нашого милостивого, переданою їх милостями панами комісарами гадяцькими відносно власних претензій, його милість пан гетьман з Військом Запорозьким просить, щоб

насамперед жодні маєтності і бенефіції світські й духовні нікому не давали без письмового дозволу його милості пана гетьмана Запорозького, і нинішні якщо хтось випросив під фальшивим приводом від його королівської милості, щоб геть усі публічною постановою були скасовані, про що вельми наполегливо просить його милість пан гетьман. Особливо ж просить його милість пан гетьман як особа, майже [цілком] пригнічена постійними воєнними труднощами в Україні, щоб жодні справи, чи то карні, чи цивільні, не був зобов'язаний особисто полагоджувати, а щоб виконував це і відповідав [за них] за посередництвом своїх урядовців у гродських судах і трибуналі, а також на сеймі при допомозі своїх слуг або урядовців.

II

Щоб якнайшвидше українські громадяни почали володіти маєтностями його королівської милості, які є в Україні, просить його милість пан гетьман з Військом, щоб у Короні вакансії приділяли насамперед римо-католикам.

III

Його милість пан гетьман вважає, що страшна згуба Вітчизни прийшла не від чого іншого, як саме від того словечка «не дозволяю», тому, вливаючись в єдине тіло Речі Посполитої, завчасу протиставляємося такій великій небезпеці, [пан гетьман] просить, не порушуючи вольності, такого поліпшення, щоб вирішувала більшість трибунальським способом. А коли б хтось захотів захопити її [Вітчизни] добро і цим займатися, тоді й ця більшість має вирішувати, крім [таких ситуацій], коли весь народ буде проти.

IV

Щодо Любомля і Бару, то його милість пан гетьман уклінно просить його королівську милість і Річ Посполиту, щоб ці маєтності, беручи до уваги вимоги всіх польських законів, чого приклад дав святої пам'яті небіжчик Ян Замойський, затверджено постановою.

V

Його милість пан гетьман подає окреме своє покірне прохання про його милість старого свого батька, про його милість пана Данила і про його милість пана Костянтина Виговського — рідних своїх братів, щоб зі своєї щедрої і панської ласки їх королівська милість зволила обдарувати за їх станом і заслугами відповідним забезпеченням — з тих маєтностей Речі Посполитої, які, згідно з Гадяцькою Комісією, після смерті теперішніх посідачів мають відійти до українних громадян. При цьому щоб і його милість пана київського підкоморія, згідно з Гадяцькими угодами і поданою підтримкою його милості пана гетьмана, милостиво зволив заспокоїти. Подає також своє прохання і за пана Юрія Хмельницького.

VI

Окремо його милість пан гетьман подає своє прохання про всіх своїх родичів, особливо про його милість отця Гунашевського, а також про всіх, про кого писав листи до його королівської милості, щоб їх королівська милість задовольнила їхні приватні претензії, особливо його милість пана Прокіпа Верещаки, прикордонного чернігівського комірника як давнього вірного слуги їх королівської милості.

VII

Щоб великий гетьман Великого Руського Князівства призначав пільного, а після смерті великого — спадщину щоб брав пільний, також на вищеназвані староства; на маєтностях Речі Посполитої могло б формуватися також і Воеводство Запорозьке.

VIII

Усі заслуги його милості пана Григорія Гуляницького, наказного гетьмана Сіверського — високі й гідні заслуженої нагороди їх королівської милості, пана нашого милостивого — про нього просить його милість пан гетьман, щоб за свої заслуги разом з усіма сотниками і своєю черню був нагороджений.

IX

Достойні цього заслуги світлого князя його милості Богуслава Радзивіла, конюшого Великого Литовського Князівства, які засвідчував він самому його милості королеві та Речі Посполитій, а ще його предки дуже заслужилися Богові й вітчизні, щоб усебічно його милість король і Річ Посполита задовольнили всі ті його претензії, які належні рангові права та привілеїв його милості князя.

X

Просимо, щоб його милість пан Гаврило Гулевич, хорунжий чернігівський, був повністю відновлений [в правах], а також пан Олександр Чаплич-Кісельницький і всі, хто під час цього фатального нещастя Республіки провинився перед Богом і Батьківщиною, тішилася батьківською ласкою його королівської милості і материнською любов'ю Речі Посполитої.